

Partners **for**
Innovation

Behoeftetepeiling sector elektrische en elektronische apparaten (EEA)

met betrekking tot Circulaire Economie beleid

Flora Poppelaars & Lucas Roos Lindgreen | Partners for Innovation
In opdracht van: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	2
1.1 Stimulerende maatregelen.....	2
1.2 Structuur van dit verslag	2
2. Methodologie	4
2.1 Afbakening	4
2.2 Opzet stakeholderanalyse	4
2.3 Opzet interview	5
3. Stakeholderanalyse.....	6
3.1 Spelers in kaart brengen.....	6
3.2 Sleutelpartijen identificeren	9
4. Behoeftepeiling	11
4.1 Communicatiekanalen.....	11
4.2 Implementatie in werkprocessen	12
4.3 Barrières	12
4.4 Motivaties	13
5. Aanbevelingen	14
5.1 Achtergrond: Gedragsstrategie burgers en circulaire economie.....	14
5.2 Samenvatting aanbevelingen	15
5.3 Aanbevelingen voor de overheid in het algemeen.....	15
5.4 Aanbevelingen voor het programma Circulair Doen	16
Verwijzingen	21

1. Inleiding

Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) wil in kaart brengen hoe bedrijven in de sector elektrische en elektronische apparatuur (EEA) EU-beleid en nationaal beleid van Circulaire Economie (CE) implementeren. Het gaat zowel over wettelijke eisen (bijv. wet Recht op Reparatie) als richtinggevend beleid (bijv. het Nationaal Programma Circulaire Economie). Het doel van de opdracht is om de behoeften en uitdagingen met betrekking tot CE-beleid van bedrijven en brancheorganisaties in de sector te identificeren. Zo wordt achterhaald hoe het ministerie van IenW hen beter kan ondersteunen. Aan de hand van de uitkomsten van de behoeftepeiling worden aanbevelingen gemaakt voor het programma Circulair Doen om circulaire gedragsverandering binnen de EEA-bedrijven zelf en bij consumenten te stimuleren. Het programma loopt van 2024 tot 2030 met als doel om de transitie naar een CE te versnellen door circulair gedrag aan te moedigen.

1.1 Stimulerende maatregelen

Het Nationaal Programma Circulaire Economie zet in op een mix van beprijzende, normerende en stimulerende maatregelen om ambities te realiseren (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2023). De opdracht zet de nadruk op stimulerende maatregelen zoals subsidies en vouchers om partijen te overhalen om naar duurzame en circulaire producten en diensten over te stappen.

De stimulerende maatregelen omtrent CE-beleid kunnen gericht zijn op bijvoorbeeld consuminderen en levensduurverlenging.

Bij minder kopen kun je denken aan een maatregel gericht op het niet meer aanbieden van gratis verzenden en retour, waardoor consumenten geen onnodige bestellingen doen die (na het retourneren) soms vernietigd worden. Bij anders aanschaffen, produceren of inkopen kun je denken aan duurzaamheidlabels, het verkopen van producten van gerecycled plastic of het huren van een boormachine i.p.v. het te kopen.

Bij levensduurverlenging kun je denken aan verschillende aanpakken. Zo zijn er bijvoorbeeld uitgebreide instructievideo's voor reparaties en reparatiekits met gereedschap en onderdelen verkrijgbaar om thuis producten te repareren. Ook worden producten modulair ontworpen zodat reparaties gemakkelijk door eindgebruikers kunnen worden uitgevoerd met simpel gereedschap en vervangende onderdelen.

1.2 Structuur van dit verslag

Allereerst wordt de methodologie voor de opdracht toegelicht (Hoofdstuk 2).

Vervolgens wordt in een stakeholderanalyse (Hoofdstuk 3) het netwerk van brancheorganisaties en bedrijven voor de EEA-sector in Nederland in beeld gebracht. Het overzicht focust op business-to-consumer producenten en importeurs die producten op de Nederlandse markt brengen.

In de behoeftepeiling (Hoofdstuk 4) wordt aan brancheorganisaties, bedrijven en sleutelpartijen gevraagd hoe zij zich informeren over nieuw stimulerend beleid en welke communicatiekanalen of tussenpersonen daarbij gebruikt worden.

Daarnaast wordt onderzocht hoe nieuw beleid wordt geïntegreerd in de werkprocessen bij deze partijen en wie de beslissingen hierover neemt.

Vervolgens worden de barrières achterhaald die bedrijven ervaren bij het implementeren van beleid.

Tevens worden de motivaties voor en de weerstand tegen het invoeren van stimulerend beleid en/of het deelnemen aan stimulerende programma's geïdentificeerd, zoals convenanten, green deals of koplopergroepen.

Tot slot worden de inzichten vertaald in algemene aanbevelingen voor de overheid en aanbevelingen omtrent gedragsverandering voor het programma Circulair Doen (Hoofdstuk 5).

2. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt omschreven wat onze aanpak is geweest voor het uitvoeren van de behoeftepeiling. Hierin wordt de afbakening, de opzet van de stakeholderanalyse en de interviews omschreven.

2.1 Afbakening

Als scope van dit project wordt er gekeken naar de Nederlandse markt, met daarin een **focus op business-to-consumer-producenten en -importeurs**. Met name deze partijen worden beïnvloed door nieuw stimulerend beleid zoals het NPCE.

De [Europese richtlijn Waste Electrical and Electronic Equipment \(WEEE\)](#) (richtlijn betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA)) is in Nederland van kracht met de [Regeling AEEA](#). De zes categorieën van AEEA van de richting worden als uitgangspunt genomen:

- 1) Temperatuurwisselapparatuur
- 2) Schermen, monitoren en apparatuur met schermen met een oppervlak groter dan 100 cm²
- 3) Lampen
- 4) Grote apparatuur (met een buitenafmeting groter dan 50 cm)
- 5) Kleine apparatuur (met een buitenafmeting kleiner dan 50 cm)
- 6) Kleine IT- en telecommunicatieapparatuur (met een buitenafmeting kleiner dan 50 cm)

In overleg met het Ministerie wordt binnen dit onderzoek de nadruk gelegd op 4, 5 en 6 op basis van de focus van huidig CE-beleid en interne ontwikkelingen.

2.2 Opzet stakeholderanalyse

Op basis van bestaande literatuur wordt in kaart gebracht:

- wie de relevante partijen zijn binnen de EEA-sector (afbakening zoals beschreven in paragraaf 2.1);
- in welke netwerken bedrijven actief zijn en door wie ze worden beïnvloed (bijv. brancheorganisaties, conferenties en corporate compliance platform);
- wie sleutelfiguren zijn binnen deze netwerken in het aanjagen van de transitie (bijv. professoren en adviesbureaus).

Een conceptversie van een visueel overzicht van de relevante partijen binnen de afbakening in de EEA-sector wordt tijdens interviews besproken en verder aangescherpt.

2.3 Opzet interview

Om een inschatting te maken hoe bedrijven en verenigingen omgaan met nieuw beleid en hoe nieuw beleid intern wordt gecommuniceerd, zijn meerdere interviews afgenomen. De doelgroep van deze interviews zijn producenten en importeurs binnen de afbakening. De interviewvragen zijn in de volgende categorieën onderverdeeld:

- Informatievoorziening over nieuw beleid
- Informatiebronnen (stakeholderanalyse)
- Implementatie van nieuw beleid in werkprocessen
- Barrières bij het doorvoeren van nieuw beleid
- Motivaties bij invoering van beleid en deelname aan stimulerende programma's

Aan de hand van deze opzet worden de interviews gebruikt om een zo goed mogelijk beeld te scheppen van de interne communicatie over nieuw beleid binnen de relevante partijen in de EEA sector.

De interviews hebben een semigestructureerde vorm. Er wordt een concrete lijst met vragen aangehouden voor de vijf categorieën, maar het format biedt ook ruimte voor doorvragen en verder praten als gesprek. Een lijst met verdiepende vragen wordt gebruikt om het interview meer diepgang te geven. Dit wisselt per partij. De interviews volgen de structuur van de interviewgids opgesteld voor de behoeftepeiling voor de textielsector (door IenW beschikbaar gemaakt na gunning).

In het huidige onderzoek zijn er 12 interviews afgenomen met brancheorganisaties, producenten en importeurs. De partijen zijn in overleg met het ministerie afgestemd. De groep was zo divers mogelijk om de EEA-sector voor zover mogelijk te representeren binnen de afgesproken afbakening. Vanwege de beperkte steekproefomvang moeten de inzichten uit deze studie voorzichtig worden behandeld en kunnen ze niet worden gegeneraliseerd. Ze vereisen verder onderzoek samen met de belanghebbenden in de industrie.

3. Stakeholderanalyse

3.1 Spelers in kaart brengen

Door middel van een deskresearch en interviews worden de relevante partijen binnen de EEA-sector in kaart gebracht. In figuur 1 worden de netwerken weergegeven waarin de bedrijven actief zijn en die op hen van invloed zijn. Zoals aangegeven in hoofdstuk 2 heeft de stakeholderanalyse een **focus op business-to-consumer-producenten en -importeurs**.

Ketenpartijen

De ketenpartijen in het systeem van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) zijn divers. Naast producenten en importeurs, kan hierbij gedacht worden aan handhavingsinstanties, (online) distributeurs/retailers, detailhandelszaken, installateurs, reparatiesector, inzamelaars (bijv. gemeentes, kringloopwinkels, detailhandel en sloopbedrijven), vervoerders, verwerkers, en natuurlijk de eindgebruikers van de producten (consumenten en bedrijven) (Partners for Innovation, 2022).

Als het gaat om circulair beleid en wet- en regelgeving, zijn de regionale en nationale overheids-, handhavingsinstanties en standaardiseringspartijen centraal.

Producentenverantwoordelijkheidsorganisatie

Zoals door de AEEA-richtlijn en algemeen verbindend verklaring (AVV) wordt verplicht (Overheid.nl, 2024), moeten alle producenten en importeurs van EEA op de Nederlandse markt een afvalbeheerbijdrage afdragen aan de Stichting Organisatie Producentenverantwoordelijkheid E-waste Nederland (OPEN). De organisatie zorgt ervoor dat AEEA verantwoord wordt ingezameld en verwerkt namens deze producenten en importeurs. Dit zijn momenteel in totaal meer dan 4.500 partijen (Stichting OPEN, 2024).

Brancheorganisaties

Afhankelijk van de productcategorieën binnen het portfolio van de producenten of importeurs, kunnen zij ook lid worden van een EEA-brancheorganisatie. In Nederland zijn dit onder andere de volgende brancheorganisaties op productniveau (binnen de afbakening van de opdracht):

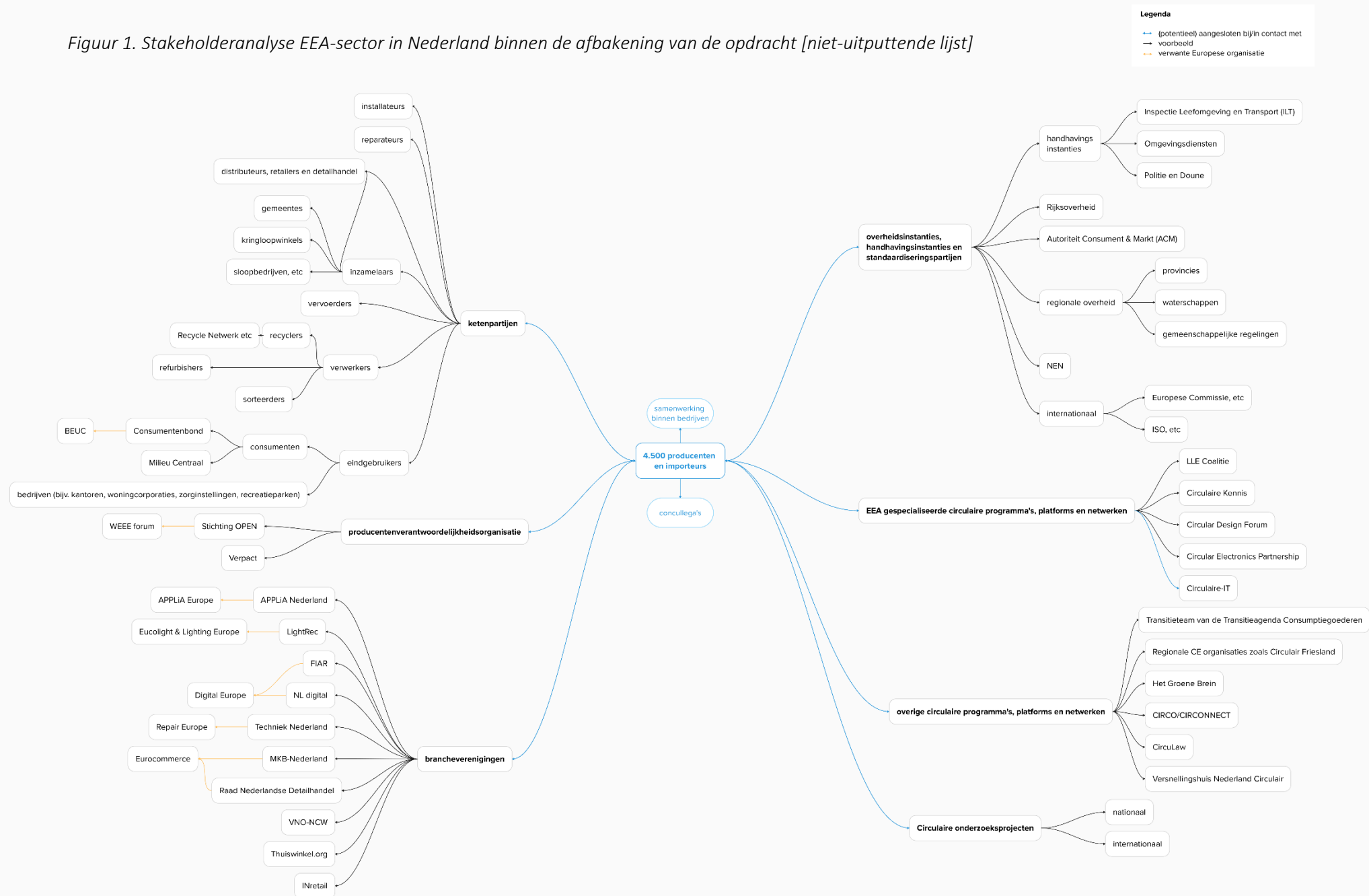
- APPLiA Nederland voor huishoudelijke apparaten
- FIAR voor imaging, tv en audio
- LightRec Nederland voor lampen en armaturen
- NL digital voor informatie- en communicatietechnologie (ICT)

Daarnaast zijn verschillende brancheorganisaties belangrijk in de keten (binnen de afbakening van de opdracht):

- Techniek Nederland speelt een significante rol voor o.a. reparatiebedrijven en refurbishers.
- MKB-Nederland en VNO-NCW behartigen de belangen van ondernemingen over verschillende sectoren.
- Thuiswinkel.org, INretail en Raad Nederlandse Detailhandel zijn brancheverenigingen voor de retail in Nederland.

Nationale organisaties zijn vaak verbonden aan Europese brancheorganisaties.

Figuur 1. Stakeholderanalyse EEA-sector in Nederland binnen de afbakening van de opdracht [niet-uitputtende lijst]

Platforms en initiatieven

Naast de producentenverantwoordelijkheidsorganisatie en brancheorganisaties, kunnen EEA-producenten en -importeurs gegroepeerd zijn binnen verschillende initiatieven op nationaal en internationaal niveau.

- **EEA-gespecialiseerde circulaire programma's, platforms en netwerken** informeren en activeren EEA-producenten en -importeurs, zoals:
  - Vanuit de Transitieagenda Consumptiegoederen is de [Lang Leve Elektronica-coalitie](#) (LLE-coalitie) opgericht met als doel dat EEA-producten in 2030 langer meegaan. Het is een samenwerkingsverband tussen EEA-marktpartijen, overheden en kennisinstellingen. Om barrières weg te nemen zijn vier **icoonprojecten** bepaald (Techniek Nederland, 2025):
    - Het verschil in gemak te verkleinen tussen nieuwe producten kopen en huidige producten te repareren.
    - Het opschalen van het Keurmerk Refurbished en de naamsbekendheid te vergroten om de adoptie van refurbishment te stimuleren.
    - Het analyseren van kansen en barrières voor het delen van producten.
    - Het aanmoedigen van proactief onderhoud van EEA door consumenten.
  - Het platform [Circulaire Kennis](#) van Stichting OPEN deelt kennis over EEA, e-waste, batterijen en de circulaire economie. Het deelt publicaties over verschillende thema's zoals beleid en doelstellingen, producentenverantwoordelijkheid en consumentengedrag.
  - VanBerlo (nu Accenture) richtte in 2022 het Circular Design Forum (CDF) op. Het CDF is een samenwerkingsinitiatief waarbij kennis, ideeën en praktijken worden gedeeld tussen experts op het gebied van circulair ontwerp.
  - Het platform en netwerk van [Circulaire-IT](#) brengt professionals in de IT wereld samen tijdens evenementen en delen kennis over circulaire ontwikkelingen over bijvoorbeeld levensduurbeheer, refurbishment en recycling.
- Overige **algemene circulaire programma's, platforms en netwerken** ondersteunen EEA-producenten en -importeurs, zoals:
  - Het [Transitieteam Consumptiegoederen](#) zet zich in voor om de doelstellingen uit de [Transitieagenda Consumptiegoederen](#) te behalen. Het Transitieteam bestaat uit vertegenwoordigers van bedrijven, overheden en brancheorganisaties.
  - Het [Versnellingshuis Nederland Circulair](#) ondersteunt bedrijven met hun netwerk van experts met kennis over circulair ondernemen om de transitie naar de circulaire economie te versnellen.
  - [CIRCO](#) is een programma van CLICKNL en is mogelijk gemaakt door het Ministerie van IenW. Het activeert productiebedrijven en ontwerpers om aan de slag te gaan met circulair ontwerp. Dit wordt onder andere gedaan aan de hand van werksessies binnen diverse sectoren. EEA-bedrijven zijn bijvoorbeeld samengekomen voor de track Elektronica & Witgoed en Urban Mining Elektronica.
  - [CIRCONNECT](#) is een kennisplatform van kennisinstellingen, brancheverenigingen, de ontwerpsector, regioversnellers en overheidsorganisaties gefocust op circulair

ontwerp. Het doel is om bedrijven en ontwerpers te ondersteunen in het realiseren van circulaire innovatie en ondernemingen toekomstbestendig te maken.

- [CircuLaw](#) is een kennisplatform voor beleidsmakers, projectleiders en inkopers om hen te helpen omtrent circulaire wet- en regelgeving.
- [Het Groene Brein](#) is een netwerk van wetenschappers die pioniers ondersteunen voor een duurzame en rechtvaardige samenleving.
- [Lokale organisaties](#) zoals Circulair Friesland ondersteunen bedrijven in hun transitie naar een CE op regionaal niveau.
- Het grassroots beweging [Repair Café netwerk](#) biedt de mogelijkheid om producten te repareren samen met vrijwilligers met reparatiekennis.
- Een voorbeeld van een **internationaal circulair EEA-initiatief** is de [Circular Electronics Partnership](#) (CEP). Dit platform is opgericht door de Global Electronics Council (GEC), Global Enabling Sustainability Initiative (GeSI), International Telecommunication Union (ITU), Responsible Business Alliance (RBA), World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) en World Economic Forum. Zij publiceerden onlangs de 'Circular Electronics Design Guide' in samenwerking met 60 experts in het veld (Circular Electronics Partnership, 2024).
- EEA-bedrijven werken samen in **circulaire onderzoeksprojecten**, zoals:
  - Verschillende partners kunnen samen pilots opstarten zoals Miele, Stichting OPEN, afvalinzamelaar Meerlanden en afvalverwerker Midwaste. In 2023 zijn zij een pilot gestart voor refurbished apparaten en het hergebruiken van onderdelen en materialen (Stichting OPEN, 2024).
  - Daarnaast vormen EEA-bedrijven consortia met industriële partners, academische en netwerkpartners om bepaalde vraagstukken gezamenlijk te beantwoorden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan [Circular Circuits](#) en [Tackling Fixophobia](#), beide gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Circular Circuits heeft als ambitie om volledig circulaire EEA te ontwikkelen op component-, printplaat- en productniveau. Tackling Fixophobia heeft als doel om nieuwe theorieën en tools te ontwikkelen om het vertrouwen, de acceptatie en adoptie van reparatie van EEA te bevorderen.
  - Nederlandse EEA-producenten en -importeurs kunnen ook deelnemen aan Europese circulaire onderzoeksprojecten zoals die van Horizon Europe.

Inzichten en aanbevelingen van geïnterviewden omtrent het verspreiden van kennis en het stimuleren van circulaire gedragingen worden beschreven in Hoofdstukken 4 en 5. Informatiestromen zullen daar ook verder worden toegelicht.

3.2 Sleutelpartijen identificeren

Binnen deze netwerken kunnen sleutelpartijen helpen bij het verspreiden van kennis en het stimuleren van circulaire gedragingen.

Zoals gezegd zijn alle EEA-producenten en -importeurs aangesloten bij **Stichting OPEN** en hebben zij ook contact met hen via diverse communicatiekanalen (hierover meer in Hoofdstuk 4). De organisatie heeft contact met de hele doelgroep van de opdracht, maar ook met het merendeel van de nationale en Europese brancheorganisaties, partners in de EEA-keten, overheids- en handhavingsinstanties, circulaire

programma's, platforms, netwerken en onderzoeksprojecten. De communicatiekanalen worden in Hoofdstuk 4 verder behandeld.

De leden van **brancheorganisaties** op productniveau zijn voornamelijk grote EEA-bedrijven. Ter illustratie, APPLiA Nederland vertegenwoordigt momenteel 34 leden die 80 merken voeren, wat een meerderheid representeert van de markt van kleine en grote apparaten. Zij werken nauw met Stichting OPEN en hun leden.

Midden- en kleinbedrijf (mkb) zijn ondernemingen met minder dan 250 medewerkers. Hoewel zij ook lid kunnen zijn van EEA-brancheorganisaties en deel kunnen nemen aan verschillende initiatieven (bijvoorbeeld in het geval van Fairphone), komen hun namen minder voor in het overzicht van spelers. Wel volgen zij verschillende organisaties zoals **VNO-NCW en MKB Nederland**. Daarbij spreken mkb's veel met andere **ondernemers** in de sector om van elkaar te leren.

Contact met **overheidsinstanties** over circulair beleid wordt meestal via de producentenverantwoordelijkheidsorganisatie en de brancheorganisaties gedaan.

Kennisinstellingen en -netwerken en transitieaanjagers brengen o.a. EEA-producenten en -importeurs samen binnen initiatieven zoals de LLE-coalitie, activeren hen en informeren hen over circulaire strategieën. Op het gebied van circulaire gedragsverandering binnen organisaties en bij consumenten, zijn experts van Het Groene Brein en universiteiten en hogescholen (bijv. Technische Universiteit Delft, Hogeschool van Amsterdam, Universiteit Maastricht en Wageningen Universiteit) sleutelfiguren voor bedrijven binnen deze initiatieven en netwerken.

Het niveau van circulaire kennis bij de EEA-bedrijven fluctueert. Zo zijn koplopers circulaire producten, diensten en systemen aan het ontwikkelen en hebben zij aanzienlijke expertise in (bepaalde) circulaire gedragingen. Daarnaast is de circulaire kennis en ervaring niet bij elke medewerker binnen het bedrijf hetzelfde. Zo kan het dat dit bij bepaalde **afdelingen** van het bedrijf zit (bijv. duurzaamheidsafdeling) of bij een geringe groep van **experts** die gedragsverandering binnen hun bedrijf stimuleren.

Binnen de spelers van figuur 1 zijn de sleutelfiguren geïdentificeerd die binnen de behoeftepeiling gecontacteerd kunnen worden. Er is getracht om de verschillende grootte van bedrijven, diverse productgroepen en verschillende kennisniveaus binnen de afbakening van de opdracht te representeren.

4. Behoeftetepeiling

Aan de hand van interviews is een behoeftetepeiling uitgevoerd. In dit hoofdstuk wordt per onderwerp van de interviews een samenvatting gegeven van de resultaten. Er zijn 12 interviews afgenomen met relevante sleutelfiguren en hun antwoorden zijn hieronder samengevoegd. Het resultaat van het onderzoek kan enkel worden gezien als verkenning; voor een generalisatie zal additioneel onderzoek nodig zijn.

4.1 Communicatiekanalen

Als eerste is gevraagd naar interne communicatie over nieuw beleid. Afhankelijk van het soort partij dat werd geïnterviewd is een verschillend interview protocol gebruikt. In het geval van brancheorganisaties zijn er extra vragen gesteld over het informeren van hun leden en welke communicatiekanalen daarvoor gebruikt worden.

Bedrijven

Binnen multinationals worden nieuwe wet- en regelgeving door gespecialiseerde afdelingen zoals wettelijke naleving (compliance) en publieke zaken (public affairs) in de gaten gehouden. Er is een samenspel tussen deze afdelingen en de eventuele duurzaamheidsafdelingen die ook terugkoppelen wanneer nieuwe onderwerpen en beleid aandacht krijgen in hun netwerken. Individuele bedrijven, met name multinationals, zijn meestal via hun nationale en Europese brancheverenigingen betrokken bij de ontwikkeling van nieuw beleid via regelmatige achterbanconsultaties. Daarnaast ontvangen zij via deze brancheverenigingen een praktisch overzicht van relevante ontwikkelingen in wet- en regelgeving.

Voor de geïnterviewde kleine bedrijven geldt dat er vaak geen capaciteit is qua personeel om nauw op de hoogte te blijven van nieuw beleid. In die gevallen wordt dit achterwege gelaten, op enkele kleinschalige handelingen als zelf op internet zoeken (bijv. via zoekmachines of AI chatbots) of tijdschriften lezen na. Omdat zij meestal geen lid zijn van brancheverenigingen ontvangen zij geen informatie via deze kanalen. Wel leren zij over nieuw beleid van andere ondernemers, het nieuws en eventueel via handhaving.

Brancheverenigingen

Voor de brancheverenigingen zijn nieuwsbrieven, de website, evenementen en achterbanconsultaties de belangrijkste communicatiekanalen naar hun leden. Daarnaast sluiten ze zich soms aan bij andere verenigingen zoals NVO-NCW en MKB Nederland voor het zenden van inzichten.

Zelf halen brancheverenigingen hun informatie uit regelmatige gesprekken met overheidsinstanties en binnen hun activiteiten met Europese brancheverenigingen zoals Digital Europe, WEEE forum en APPLiA Europe. Het wordt noodzakelijk gevonden om zo vroeg mogelijk op de hoogte te zijn van ontwikkelingen binnen Nederland en in Brussel op het gebied van nieuwe regelgeving.

4.2 Implementatie in werkprocessen

Vervolgens is aan de geïnterviewden gevraagd naar de implementatie van nieuwe beleid en hoe dit precies in zijn werk gaat.

Voor de brancheverenigingen geldt dat beslissingen gemaakt worden door een samenwerking tussen bestuur, directie en organisatie. Brancheverenigingen laten de implementatie over aan de producenten en importeurs zelf of - als het om inzameling en verwerking gaat - via Stichting OPEN. Bij deze beslissingen kan gedacht worden aan het implementeren van de 'Ecodesign for Sustainable Product Regulation' (ESPR) met vereisten over het ecologisch ontwerp voor duurzame producten (European Commission, 2025).

De producenten zijn zelf verantwoordelijk voor de uiteindelijke naleving van nieuw beleid. Omdat deze verantwoordelijkheid dus bij de fabrieken en ontwerpers ligt, zijn de producenten een stuk nauwer betrokken bij de implementatie van nieuw beleid. Over het algemeen is binnen de producentenpartijen de CFO eindverantwoordelijk en is er, in het geval van de grotere bedrijven, een juridische branche die aan de bel trekt als het niet goed gaat.

4.3 Barrières

De geïnterviewde partijen werden gevraagd welke barrières zij ondervinden bij de omgang en implementatie van nieuw beleid.

Nieuwe wet- en regelgeving heeft betrekking tot drie verschillende fases in de levenscyclus van EEA: de ontwerpfase (bijv. ESPR), die van gebruik (bijv. Right to Repair) en afdanking (bijv. UPV voor AEEA). Aangezien het ontwerpen van de meeste EEA buiten Nederland plaatsvindt, hebben interventies op de ontwerpfase door Nederlands beleid volgens geïnterviewden geen grote impact en kan deze dus beter worden gerealiseerd op Europees niveau. Binnen Nederland kan dan beter gefocust worden op nieuw nationaal beleid dat meer directe gevolgen heeft, zoals de regelgeving 'Right to Repair'.

Bepaalde aspecten van nieuw beleid en de implementatie hiervan zijn volgens geïnterviewden nog niet goed genoeg in de details uitgewerkt, wat kan zorgen voor problemen en onduidelijkheden in de daadwerkelijke praktijkimplementatie. Een voorbeeld is het gebrek aan een onafhankelijke maatstaaf bij het bepalen van een garantie en levensduur bij nieuwe producten. In deze gevallen is het dus zo dat de gehele wet wel goed in elkaar steekt, maar dat er op het einde nog bijvoorbeeld een validatiestap of kwaliteitsstandaard aan ontbreekt. Het resultaat is dat het enkel als een subjectieve maatstaaf kan dienen en retailers er zelf invulling aan moeten geven. Daarnaast is benoemd dat bijvoorbeeld data ontbreekt over refurbishment en hergebruik wat nog niet goed is meegenomen in de nieuwe wet- en regelgeving. Volgens geïnterviewden zorgt dit ervoor dat het nog niet mogelijk is om de omvang van de circulaire economie en levensduurverlenging in kaart te brengen.

Circulaire startups en mkb's hebben de meeste ambitie voor radicale innovatie, maar door hun kleine omvang en vaak specifiekere doelgroep – in vergelijking met multinationals - hebben ze relatief minder impact door de kleinere schaal. Wel kunnen zij grotere bedrijven informeren en activeren om aan de slag te gaan met bepaalde circulaire producten, diensten en systemen die op kleinere schaal zijn bewezen door de mkb's. Volgens sommige geïnterviewden krijgen de grote partijen in verhouding een té grote stem in het vormen van wet- en regelgeving.

Meerdere geïnterviewde partijen melden dat consumenten nog niet genoeg naar circulaire oplossingen vragen. Volgens hen is de grootste barrière voor de consument om duurzamer te consumeren de prijs. Voor veel producten en diensten geldt nog 'duurzaam is duur'. Daarnaast speelt gemak een grote factor bij consumentengedrag. Volgens sommige partijen kiest de consument altijd nog voor de makkelijkste of snelste optie, ongeacht hoe duurzaam deze is. Ook speelt onwetendheid hierbij mee. In sommige gevallen kiest de consument voor een minder duurzame optie, simpelweg omdat deze niet bewust is van de duurzame alternatieven. Om duurzamer gedrag bij de consument te stimuleren is het volgens geïnterviewden noodzakelijk om consumenten helder, consistent en op tijd in te lichten over duurzaam aanschaffen, gebruiken en afdanken. Greenwashing moet daarbij zoveel mogelijk worden tegengegaan. Let op dat de benoemde inzichten van bedrijven en organisaties in de EEA-sector zijn en niet direct bij consumenten zijn opgehaald binnen deze opdracht. Hiervoor is verder onderzoek nodig.

4.4 Motivaties

Tot slot is er gevraagd wat de motivaties zijn van de geïnterviewde partijen om zich meer te richten op circulariteit en duurzaamheid en om nieuw beleid door te voeren.

Onder de geïnterviewde bedrijven heerst een intrinsieke duurzame motivatie. Op kop lopende (kleinere) circulaire bedrijven zijn gedreven om inherent circulair te zijn en zijn op die manier de nieuwe circulaire regelgevingen vóór. Bij grotere partijen is die motivatie er ook, vooral bij koplopers, maar om de middenmoot mee te krijgen is er een externe duw in de rug nodig vanuit de overheid.

Volgens geïnterviewden is er vanuit de consument een stimulans naar de retailers en producenten om meer actie te ondernemen als het gaat om circulariteit en het verbeteren van duurzaamheid. Dit komt voort uit een algehele verhoogde populariteit van duurzaamheid onder consumenten. De gerapporteerde toegenomen consumentenvraag is in tegenstrijd met de bovengenoemde barrière over consumentengedrag. Het bewustzijn van duurzaamheid groeit en volgens geïnterviewde partijen verwacht de consument van producenten en importeurs van EEA dat zij hier oplossingen bieden voor duurzame kwesties, zoals het duurzaam afdanken van elektronica via inzamelprogramma's waardoor ze verantwoord worden verwerkt. Retailers en producenten zijn volgens geïnterviewden actief bezig met de circulaire transitie en leggen steeds meer nadruk op het stimuleren van verantwoord consumentengedrag.

Zoals eerder genoemd hebben geïnterviewde kleine op kop lopende bedrijven duurzaamheid als reden van bestaan en werken zij uit een sterke intrinsieke motivatie aan het radicaal verduurzamen van consumentengedrag. Sommige geïnterviewden merkten op dat hoewel duurzaamheid als steeds belangrijker wordt geacht door producenten en retailers dit nog voor velen een lagere prioriteit heeft dan economische aspecten.

In de interviews zijn tegenstrijdige feiten en meningen naar boven gekomen zoals vermeld. Een ander voorbeeld is het gebruiken van subsidies ter stimulatie van kleinere bedrijven en startups om duurzaam beleid te implementeren. Volgens sommige geïnterviewde partijen zou dit goed werken, terwijl anderen van mening zijn dat dit juist niet zou werken omdat het als oplossing te tijdelijk is. Dit laat zien dat het een veelzijdig probleem is zonder één universeel antwoord. De afgenomen interviews geven een beeld van de omgang met nieuw duurzaam beleid, maar geven daarom geen te generaliseren conclusiepunten.

5. Aanbevelingen

Aan de hand van de uitkomsten van de behoeftepeiling wordt geanalyseerd hoe kennis vanuit het programma Circulair Doen het beste toepasbaar kan worden gemaakt voor de bedrijven. Ter achtergrond informatie wordt in dit hoofdstuk eerst ingegaan op de gedragsstrategie van het ministerie. Met deze lens worden vervolgens algemene aanbevelingen voor de overheid geformuleerd en wordt specifiek ingegaan op het programma Circulair Doen.

5.1 Achtergrond: Gedragsstrategie burgers en circulaire economie

Om circulariteitsdoelen vanuit het NPCE te behalen in 2030, zijn de beoogde doelgedragingen bij EEA in het document 'Gedragsstrategie Burgers en circulaire economie' beschreven (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2023). Hier wordt dieper ingegaan op de productcategorie van kleine huishoudelijke apparaten in het bijzonder. Paragraaf 5.1 vat de EEA-inzichten van het document samen. Het dient als achtergrondinformatie voor de aanbevelingen over gedragsverandering in de volgende paragrafen.

Het NPCE beschrijft doelen en prestaties voor 2030 specifiek voor EEA. In het kort is het **gewenste gedrag** van burgers/consumenten (p.25-26):

- het kopen van producten met een langere levensduur;
- het kopen van tweedehandse producten;
- het repareren van producten;
- het delen en lenen;
- het verantwoord afdanken van EEA zodat onderdelen en materialen weer kunnen worden hergebruikt en gerecycled.

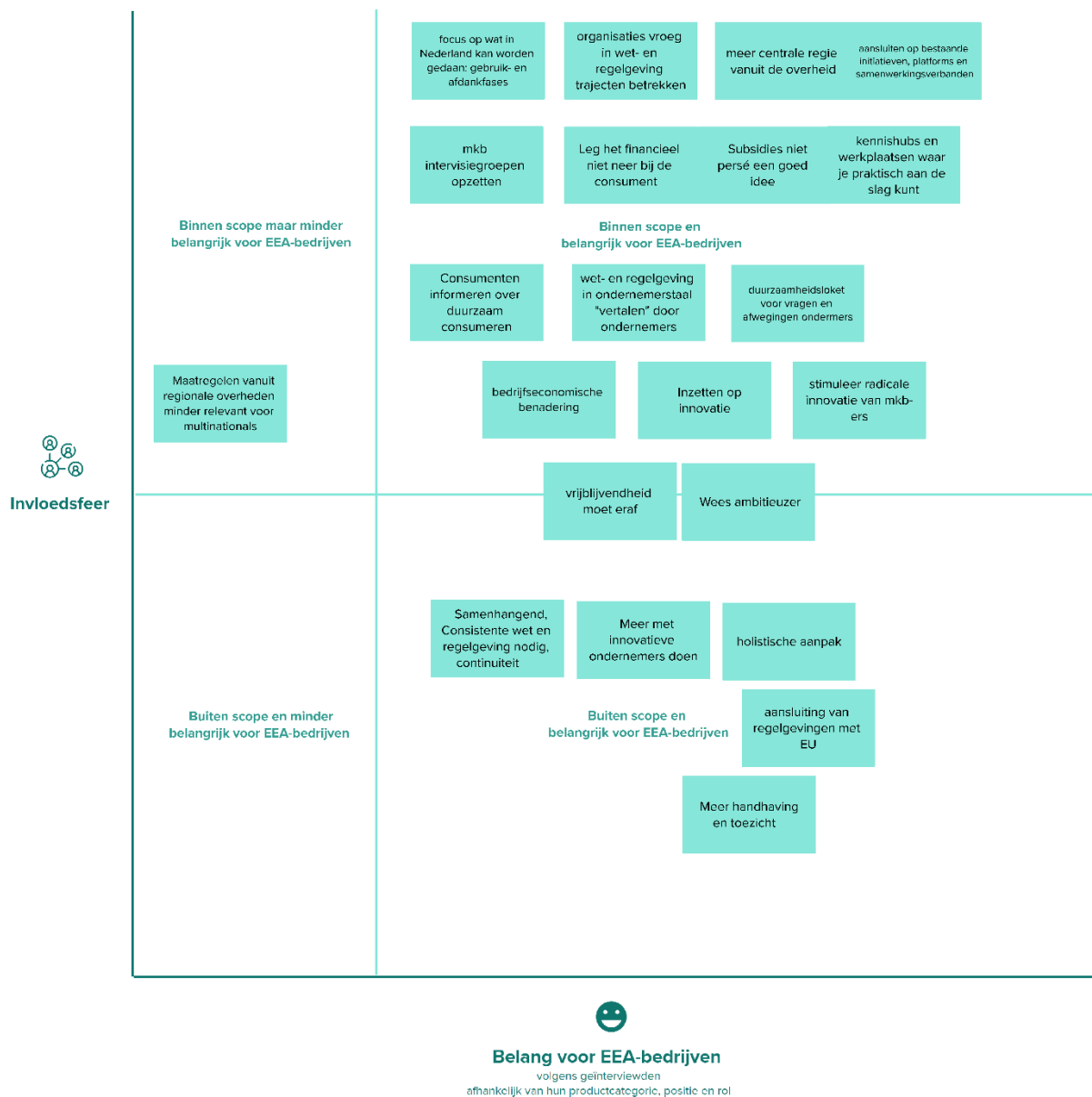
Vanuit die analyse zijn mogelijke maatregelen geïdentificeerd in 'Gedragsstrategie Burgers en circulaire economie' beschreven (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2023). De EEA-bedrijven kunnen bijdragen om het **gewenste gedrag makkelijk, logisch en eerlijk te maken**. Dit kan volgens het document (p.26-27) op verschillende manieren:

- Reparatie zorgt voor een verlengde levensduur van klein huishoudelijke apparaten. Het document benoemt specifiek ambachtscentra, repair cafés, reparateurs en sortering voor hergebruik en recycling bij milieustraten. Hierbij kan reparatie en tweedehandse EEA-producten economisch aantrekkelijker worden gemaakt.
- Zoals afgesproken in wet- en regelgeving en met brancheafspraken kunnen EEA-producenten de technische levensduur van de producten verlengen (bijv. met garantietermijnen).
- Het delen en lenen van klein huishoudelijke apparaten kan binnen buurten worden gestimuleerd voor producten die niet dagelijks worden gebruikt, persoonlijk of modegevoelig zijn. Zo worden er minder nieuwe producten gekocht.
- Het apart inleveren van klein huishoudelijke apparaten kan worden gestimuleerd met de juiste informatievoorziening, juiste en bereikbare faciliteiten en middels het overdragen van nut en waarde.

Daarnaast kan volgens het document worden **ingezet op drijfveren en belemmeringen van burgers** en kan het **gewenste circulair gedrag worden verankerd en verbreed** (p.27).

5.2 Samenvatting aanbevelingen

Met deze beoogde maatregelen in gedachten, zijn de resultaten van de interviews geanalyseerd. In Figuur 2 worden inzichten gepositioneerd in een matrix volgens hun belang voor de EEA-bedrijven en de invloedssfeer van het ministerie en het programma Circulair Doen. De punten worden verder toegelicht in Paragrafen 5.3 en 5.4.

Figuur 2. Matrix aanbevelingen vanuit de behoeftepeiling

5.3 Aanbevelingen voor de overheid in het algemeen

De volgende aanbevelingen zijn belangrijk omdat ze gericht zijn op algemene beleidsontwikkelingen voor de productgroep EEA.

Brancheverenigingen gaven aan om EEA-bedrijven **al vroeg in wet- en regelgeving trajecten** te betrekken. Het vorige NPCE-traject is volgens meerdere verenigingen een goed voorbeeld van hoe partijen vroeg betrokken worden om vervolgens effectieve oplossingen te ontwikkelen.

Als het gaat om circulaire wet- en regelgeving in het algemeen, hebben bedrijven behoefte aan **samenhangende en consistente wet- en regelgeving** die niet steeds wordt aangepast afhankelijk van politieke ontwikkelingen. Continuïteit is nodig om investeringen te maken in bepaalde circulaire strategieën. Er zijn afdwingbare spelregels vanaf het begin nodig met een duidelijk kader omtrent verantwoordelijkheden, financiering, doelen en handhaving. Het zou volgens een geïnterviewde helpen als de verschillende circulaire initiatieven binnen de overheid niet versnipperd zijn over een groot aantal ministeries en departementen. Om meer samenhang te hebben is een **holistische aanpak** nodig en moet het aansluiten op (aankomend) beleid vanuit de EU.

Volgens geïnterviewden moet de **vrijblijvendheid eraf** en kunnen **doelen ambitieuzer** in overleg met de EEA-sector. Verschillende voorbeelden werden hierbij genoemd, zoals het verlagen van btw op arbeid en de heffing op grondstoffen (al hoewel verschillende geïnterviewden het hier niet over eens waren). Daarnaast kan de **handhaving en het toezicht** veel strenger zijn, ook al zijn partijen zich bewust van een gedeeltelijk capaciteitsprobleem. Denk bijvoorbeeld aan het handhaven van de import van illegale fatbikes met fietsaccu's.

5.4 Aanbevelingen voor het programma Circulair Doen

Het programma Circulair Doen is in 2024 gestart en is bedoeld om de transitie naar een circulaire economie te versnellen door circulair gedrag aan te moedigen. Om ketenspelers binnen de EEA, meubels en textiel sectoren te ondersteunen worden maatregelen en toolkits ontwikkeld.

Op basis van de uitgevoerde interviews met een focus op EEA producenten en importeurs in de Nederlandse consumentenmarkt worden aanbevelingen voor het programma gemaakt. We onderscheiden hierbij twee invalshoeken voor circulaire gedragsverandering. De eerste invalshoek is (a) circulaire gedragsverandering bij bedrijven in scope om buiten het lineaire paradigma en systemen te denken en acteren. De tweede invalshoek is hoe deze bedrijven vervolgens kunnen bijdragen om (b) circulaire gedragsverandering bij consumenten te stimuleren door het gewenste gedrag van consumenten “makkelijk, logisch en eerlijk” te maken (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2023).

a. Circulair gedragsverandering binnen bedrijven

Vanuit de behoeftepeiling, zijn de volgende aanbevelingen vanuit de geïnterviewden verzameld om bedrijven te stimuleren.

- **Prikkels via beleid**

Omdat het ontwerpen van de meeste EEA buiten Nederland plaatsvindt, veroorzaken beleidsinterventies op de ontwerpfase van het product volgens geïnterviewden niet de beoogde gedragsverandering bij producenten. Deze interventies kunnen beter op Europees niveau worden aangepakt. Binnen Nederlands beleid kan dus het beste worden gefocust op **interventies in de aanschaf-, gebruik- en afdankfases van het consumptieproces**. Dit is in lijn met inzichten van het onderzoek beschreven in paragraaf 5.1 omtrent reparatie, delen en lenen, en het inleveren van EEA na gebruik. Denk bijvoorbeeld aan kwaliteitsborging, kennisoverdracht en data verzamelen.

De nationale overheid zou volgens geïnterviewden meer **centrale regie** op onderwerpen zoals levensduurverlenging, lekstromen vermijden en hergebruik van producten en onderdelen kunnen nemen door gezamenlijke inspanningen te starten en begeleiden. Hierbij is het Nationaal Reparateursregister als voorbeeld genoemd waar dit goed is verlopen. Met de richtlijn 'Right to Repair' is dit verplicht. Het Ministerie van IenW is het traject gestart en heeft de leiding genomen om het register te ontwikkelen samen met een stuurgroep en werkgroep van EEA-bedrijven. Geïnterviewden gaven aan dat onafhankelijkheid in de uitwerking cruciaal is, zoals met kwaliteitsstandaarden die worden gecontroleerd door een onafhankelijke partij zoals TÜV.

Het is hier cruciaal dat de overheid, adviesorganen en ketenspelers **aansluiten bij bestaande initiatieven, platforms en samenwerkingsverbanden** zoals de LLE-Coalitie in plaats van nieuwe, parallelle initiatieven, platforms en verbanden te ontwikkelen. Dit leidt anders tot versnippering en inefficiëntie. Huidige initiatieven, platforms en samenwerkingsverbanden bieden al een gedegen basis en kunnen verder worden versterkt om hun impact te vergroten in de circulaire transitie.

Sommige geïnterviewden gaven aan dat “sympathieke projecten” niet gestimuleerd moeten worden om echt **schaal en impact** te bereiken. In de context van reparatie werden bijvoorbeeld repair cafés genoemd waar een klein volume EEA wordt gerepareerd, maar dat het systeem professioneler moet worden aangepakt om op grote schaal en kwalitatief hoog te repareren. Producenten zijn namelijk bezorgd over garantie en aansprakelijkheid wanneer hun complexe producten niet door gecertificeerde reparateurs worden gerepareerd. Er moet daarbij meer aandacht worden besteed aan bedrijfseconomische aspecten en impact om zo veel mogelijk bij te dragen aan einddoelstellingen en de kans op opschalen te vergroten. Beoogde nieuwe interventies moeten op korte termijn worden getoetst of ze wel financieel toepasbaar zijn en daadwerkelijk impact hebben als naar het gehele systeem wordt gekeken.

Hier waren verschillende geïnterviewden het echter niet mee eens¹. Initiatieven zoals repair cafés hebben volgens geïnterviewden juist een belangrijke rol in bewustwording en gedragsverandering, kunnen ze een waardevolle rol spelen wanneer professionele reparatie niet economisch haalbaar is en kunnen zorgen over garantie en aansprakelijkheid worden aangepakt met de juiste richtlijnen en duidelijke communicatie.

Zet in op **innovatie** in producten, diensten en systemen. Om daadwerkelijk vanuit de praktijk van ontwerpende partijen in de EEA-sector te leren werd aanbevolen om in het bijzonder met ondernemers samen te werken (dus minder onderzoeksinstellingen en adviseurs). Stimuleer radicale innovatie van op kop lopende mkb'ers door hen bijvoorbeeld te helpen bij het financieren in de beginfase met prototypen en te ondersteunen bij de aanvraag van subsidies of fiscale regelingen zoals de Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO).

Nationale en regionale overheden kunnen volgens enkele geïnterviewden zelf ook het **voorbeeld** tonen door de meest circulaire oplossingen te adopteren en koplopers te stimuleren door inkopen.

- **Intern draagvlak**

Als de prikkel eenmaal bedrijven in beweging zet, moet de boodschap worden verspreid binnen het bedrijf zelf om intern draagvlak te scheppen en te zorgen dat verschillende afdelingen zich ook meer

---

¹ De eerdere aanbeveling gaat overigens ook in tegen bestaande literatuur over gedragsverandering, waar kleine interventies impact hebben op het systeem. In complexe systemen zoals onze huidige samenleving, kunnen zelfs kleine interventies met ongekende snelheid door ecosystemen heen golven en uitgroeien tot iets groots (Nijs, 2014).

circulair gaan gedragen. Hiervoor kan worden ingespeeld op eerder genoemde motivaties (paragraaf 4.4) zoals consumententevredenheid en inkomsten als **prestatie-indicatoren**.

Om de **kennis** over gedragsverandering bij consumenten en bijbehorend circulair beleid te verspreiden moet het op een laagdrempelige en duidelijke manier worden aangeboden aan bedrijven.

Geïnterviewden hadden verschillende ideeën over maatregelen. Een van de ideeën is een duurzaamheidsloket vanuit de Kamer van Koophandel om ondernemers te helpen met overzicht krijgen in alle nationale en Europese wet- en regelgeving, beleid en diverse programma's. Dit haakt aan op de motivatie om te voldoen aan wet- en regelgeving. Daarbij kunnen de praktische implicaties van circulair beleid worden aangereikt vanuit de overheid. Het liefst is de informatie door ondernemers met EEA-ervaring vertaald naar duidelijke ondernemerstaal en is het kort samengevat. Storytelling en concrete handvatten om interne draagvlak te creëren en circulair consumentengedrag te stimuleren is zeer welkom. Het is wel belangrijk dat hiervoor geen nieuw platform wordt opgezet door de overheid, maar dat het aansluit bij initiatieven en platforms in het netwerk van de ondernemers (bijv. KVK, VNO-NCW, LLE-coalitie of Circulaire Kennis). Ook zouden mkb intervisiegroepen door nationale of regionale overheden kunnen worden opgezet omdat ondernemers graag van elkaar leren en dezelfde taal spreken.

Daarnaast zouden **werkplaatsen** met experts kunnen worden opgericht en gefinancierd om praktisch aan de slag te gaan met het verbeteren van het ontwerp van EEA. Denk bijvoorbeeld aan het toepassen van een 'Disassembly Map' (De Fazio, Bakker, Flipsen & Balkenende, 2021). Dit is een methode om het gemak van demontage te evalueren aan de hand van demontage volgorde/diepte, type gereedschap, herbruikbaarheid/omkeerbaarheid van bevestigingsmiddelen, en demontagetijd. Door het toe te passen op bijvoorbeeld een stofzuiger kan het ontwerp worden beoordeeld en verbeterd om de levensduur te verlengen en het apparaat makkelijker te repareren te maken. Deze interventie wordt wel getemperd door de opmaak binnen de EEA-sector in Nederland. Multinationals ontwerpen hun producten meestal niet in Nederland. De interventie zou dus voor innoverende mkb-bedrijven of eventueel bepaalde afdelingen van bedrijven kunnen worden ingezet om te experimenteren en 'proof of concepts' te ontwikkelen.

- **Inspelen op motivaties van bedrijven**

Consumenten zijn een belangrijke motivatie voor bedrijven om hun aanbod van producten, diensten en systemen aan te passen op wat (potentiële) klanten willen om winstgevend te zijn.

Als mkb'ers laten zien dat innovaties **rendabel** kunnen zijn, wordt hiermee de nieuwsgierigheid bij grotere bedrijven aangewakkerd. Laten zien dat het kan op kleine schaal zodat multinationals innovaties vervolgens op grote schaal overnemen hetgeen de impact vergroot.

Subsidies aan grote bedrijven worden niet persé gezien als oplossing door sommige geïnterviewden omdat zij tijdelijk zijn en leningen voor circulaire ondernemingen steeds beter te verkrijgen zijn. Wel helpen zij startups en kleine bedrijven bij het opzetten van hun activiteiten. Het werd ook genoemd als middel om de transitie naar alternatieve verdienmodellen mogelijk te maken. Een transitie van het verkopen van producten naar bijvoorbeeld het verhuren ervan, heeft aanzienlijke invloed op inkomsten op korte termijn. De circulaire oplossingen moeten levensvatbaar zijn voor bedrijven om daadwerkelijk te worden gerealiseerd.

b. Circulaire gedragsverandering bij consumenten

- **Barrières wegnemen**

Bedrijven hebben aangegeven dat zij ondersteuning nodig hebben bij het **meekrijgen van consumenten**.

Volgens hen moeten de (rest) **waarde en het nut van producten, componenten en materialen** (zoals in de Value Hill wordt weergegeven (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, 2016)) worden overdragen aan consumenten via nationale en regionale overheid. Dit kan door hen centraal te informeren over wat zij kopen en wat zij ermee kunnen doen. Producten zoals schoenen met lampjes of verwarmde handschoenen worden bijvoorbeeld niet herkend als EEA door consumenten en gaan hierdoor verloren bij het afdanken. Onze samenleving zou volgens geïnterviewden al vroeg in het consumptieproces maar ook bij jongeren bewust gemaakt kunnen worden van wat zij in hun handen hebben.

Het is volgens geïnterviewden belangrijk om barrières weg te halen voor consumenten met kleine portemonnees. Momenteel is een nieuw product kopen **goedkoper** dan een product te repareren. Duurzame producten moeten volgens sommige geïnterviewden niet duurder zijn voor consumenten met bijvoorbeeld een expliciete zichtbare “eco”-bijdrage. Zoals eerder aangegeven zien geïnterviewden kansen met BTW van producten en diensten. Ook werden reparatie regelingen zoals de reparatie bonus in Oostenrijk benoemd.

Geïnterviewden hebben diverse ideeën over de **aanpak om consumenten te informeren**. Voor sommigen kunnen de *regionale overheden* een rol spelen in de communicatie naar hun burgers. Black Friday is bijvoorbeeld een interessant aanknopingspunt. Dit kan worden geïllustreerd door hoe de Gemeente Amsterdam hierop aanhaakte (specifiek voorbeeld niet benoemd door geïnterviewde, maar ter illustratie).

Figuur 3. Green Friday campagne van Gemeente Amsterdam (Gemeente Amsterdam, 2024)

Regionale en lokale overheden kunnen circulaire startups en kleine bedrijven ook ondersteunen door hen expliciet te noemen in campagnes én zo consumenten helpen de weg te vinden naar plaatselijke circulaire oplossingen.

Op *nationaal niveau* kunnen krachten worden gebundeld met verschillende productcategorieën buiten EEA. Consumenten moeten bijvoorbeeld niet alleen EEA inleveren na gebruik, maar ook hun verpakkingen, kleding, meubels, etc. Hetzelfde geldt voor tweedehands aankopen, het is niet alleen voor EEA-producten belangrijk maar ook voor andere productcategorieën. Eén nationale campagne zou eenzelfde hoofdboodschap kunnen hebben. Elke maand zou een andere handelingsperspectief kunnen worden belicht. Ter illustratie, bij maand 1 gaat het over circulair aanschaffen: heb je het product wel nodig? Kun je het tweedehands of refurbished kopen? Kun je het lenen of met andere gebruikers

delen? Maand 2 gaat over reparatie en levensverlenging en maand 3 over verantwoord afdanken, Concrete initiatieven, producten en diensten voor de verschillende productgroepen kunnen hier worden samengebracht. Denk bijvoorbeeld aan de verschillende UPV's voor het inleveren van producten aan het einde van gebruik.

Tot slot

Bedrijven worden overspoeld met informatie en hebben vooral behoefte aan korte en begrijpbare samenvattingen van concrete gevolgen van het beleid voor hun onderneming. Nieuwe communicatiekanalen vanuit (voor ondernemers) relatief onbekende bronnen zijn dus inefficiënt en overbodig. Zoals eerder besproken zijn nieuwsbrieven, websites, evenementen en achterbanconsultaties van Stichting OPEN, brancheorganisaties en ondernemersorganisaties, maar ook gesprekken met ondernemers in het EEA-netwerk (bijv. in de LLE-coalitie of consortia) de belangrijkste communicatiekanalen om meer te weten over circulair beleid.

Geïnterviewden gaven verschillende aanbevelingen om circulaire gedragsverandering binnen bedrijven zelf en bij consumenten te stimuleren. Voorbeelden omtrent reparatie, inzameling en verwerking zijn het meest genoemd. Alternatieve verdienmodellen (bijv. huren, delen, etc.) lijken nog moeilijk toe te passen door organisaties en bedrijven.

De inzichten en aanbevelingen van geïnterviewden waren niet altijd eenduidig en soms zelfs tegenstrijdig. Vanwege de beperkte steekproefomvang van de interviews moeten de inzichten uit deze studie voorzichtig worden behandeld en kunnen ze niet worden gegeneraliseerd. Daarbij focuste het onderzoek zich op producenten en importeurs van EEA op de Nederlandse consumentenmarkt. Hierdoor zijn de behoeftes vanuit bijvoorbeeld reparateurs en refurbishers niet onderzocht en verdiept o.a. de stakeholderanalyse zich niet in de reparatie- en refurbishmentsector.

Het programma Circulair Doen zou de verschillende doelgroepen binnen de afbakening van dit onderzoek op een eigen manier kunnen benaderen. De behoeftes van circulaire mkb koplopers zijn namelijk anders dan van circulaire multinational koplopers, en ook nog anders dan behoeftes van de middenmoot en dat van achterblijvers. Het is hierbij belangrijk om aan te sluiten bij bestaande initiatieven in plaats van nieuwe, parallelle initiatieven en platforms te ontwikkelen. Dit vereist verder onderzoek om samen met de belanghebbenden in de gehele keten (dus voorbij de huidige scope van dit producenten en importeurs) de meest toepasbare oplossingen te co-creëren voor de EEA-sector.

Verwijzingen

- Achterberg, E., Hinfelaar, J., & Bocken, N. (2016). *Master circular business with the Value Hill*.
- Circular Electronics Partnership. (2024, december 10). *Circular Electronics Design Guide*. Opgehaald van CEP: <https://cep2030.org/resources/circular-electronics-design-guide/>
- European Commission. (2025). *Ecodesign for Sustainable Products Regulation*. Opgehaald van https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/ecodesign-sustainable-products-regulation_en
- Gemeente Amsterdam. (2024). *Van Black naar Green Friday!* Opgehaald van Gemeente Amsterdam: <https://www.amsterdam.nl/greenfriday/>
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. (2023). *Nationaal Programma Circulaire Economie*.
- Nijs, D. E. (2014). *Imagineering the butterfly effect: Complexity and collective creativity in business and policy*. Eleven International Publishing.
- Overheid.nl. (2024, december 10). *Staatscourant van het Koninkrijk der Nederlanden*. Opgehaald van Overheid.nl: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2021-7385-n1.html>
- Partners for Innovation. (2022). *Quickscan: optimalisatie van ketensamenwerking en het voorkomen van lekverliezen in UPV-systemen*.
- Stichting OPEN. (2024). *Jaarverslag 2023*.
- Stichting OPEN. (2024, december 10). *Overzicht producenten*. Opgehaald van Stichting OPEN: <https://www.stichting-open.org/overzicht-producenten/>
- Techniek Nederland. (2025). *De LLE Coalitie versnelt in 2025*. Opgehaald van Techniek Nederland: [https://www.technieknederland.nl/nieuws/de-lle-coalitie-versnelt-in-2025#:~:text=In%20Nederland%20worden%20veel%20elektrische,LLE\)%20Coalitie%2C%20te%20vormen.](https://www.technieknederland.nl/nieuws/de-lle-coalitie-versnelt-in-2025#:~:text=In%20Nederland%20worden%20veel%20elektrische,LLE)%20Coalitie%2C%20te%20vormen.)